

నుభద్రతేఖలు

చెల్లీ,

నీ ఉత్తరం అందినది. మీ క్షేమసమాచారములు చాలారోజులకు తెలిసినవి. యిన్నాళ్లకు నీ సోమరితనం వదలి ఉత్తరము వ్రాశావు, చాలా సంతోషం.

మీ బావ రావు బహదూర్ బిరుదు నిరాకరించినమాట నిజమేనా అని వ్రాశావు. తరుచు పత్రికలలో యెక్కేవార్తలు నమ్మవచ్చు. మీ బావ రావు బహదూరు పట్టము వదలివేశారు. సాపం, అందుకోసం యిచ్చమించు 15వేలు ఖర్చు అయినవని అప్పడప్పడు అంటూ వుండేవారు జ్ఞాపకం వుండా!

ఇప్పుడు మీ బావలో విసరీతమైన మార్పు. ఆ జరీతలపాగాలు, ఆ ట్వీడ్ సూట్లు, ఆ సిల్కు యూనిఫారమ్ము అన్నీ అంతరానమైనవి. మీ బావను యిప్పుడు చూస్తే నీవు గురుతుపట్టనే లేవు. ఇంట్లో పద్ధతులన్నీ కూడా మారిపోయినవి. సోఫాలు వగయిరాలన్నీ అటకలు యెక్కినవి. హాలులో మధ్యగా పెద్ద తివాచీ. గోడకు ఒకవారగా అర డజను పడకకుర్చీలు మాత్రము వుంటవి. హాటిలో వృద్ధ రాజకీయవాదులు శరీరాలు వాల్చి తకిలీలు త్రిప్పతూ వుంటారు.

ఎప్పుడైనా వీలుచేసుకొని మీరు ఉభయలూ యిక్కడకు రావాలి.

నీసోదరి

సుభద్ర

౨

చెల్లీ,

నీవు యింతత్వరగా జవాబు వ్రాస్తావనుకో లేదు. కాని వెంటనే సమాధానం యియ్యనందుకు కోపగించకు. ఆలస్యానికి కారణంవుంది. మీ బావ రాష్ట్రీయ కాంగ్రెస్ సమావేశానికి ప్రయాణం. తాడుతో బొంగరం అన్నట్లు ఆయనతో నేనూ వెంటబడవలసి వచ్చింది. —నేనూ ఆయనతో బాటు ఖద్దరు కట్టవలసి వచ్చింది. అదెక్కడి ఆ వేశమో మీ బావలో-యింటిలో ఖద్దరుతప్ప మరొక గుడ్డప్రేలిక వుండనే వుండరాదట పరువుగుడ్డలు దగ్గరనుండి

చింపించి ఖద్దరులో తయారు చేయించారు. నా సిల్కు చీరలన్నీ అగ్ని సంస్కారము చేస్తానంటూ తయారయారు. ఆయనలో యీ కాంగ్రెస్ తత్వము రావడము నాకు యిష్టముగానే వుందికాని క్రొత్తగా మతం పుచ్చుకొన్న వానిలాగు యింతటి ఆవేశంతో యిల్లు సంతా తలక్రిందులు చేసేవేయడము మాత్రము నాకు అంతగా సచ్చి లేదు. సిల్కు చీరలు కట్టుకోవద్దంటే మాని వేస్తాకాని వాటిని తగలబెట్టమంటే మాత్రం వొప్ప సన్నాను. నాపట్టు అంటే యేమిటోమీ బావకు తెలుసు; అంచేత సరే అని యిన్ని ఖద్దరు చీరలు తెచ్చి పడవేసి వెళ్లారు. ఆ చీరలు—ముతుక ఖద్దరు చీరలు కట్టుకొన్నాను. ఇప్పుడు ఆ ముతకచీరలు కట్టుకున్న నన్ను నీవు చూడాలి. చూచావంటే “అక్కయ్యా, గుమ్మటం లావున్నావే” అని నీవు తప్పక అంటావు.

పెట్టెనిండా పెట్టెడు సరి క్రొత్త పట్టుచీరలు! ఏమి చేయటమో తోచడములేదు. నేను యేదైనా పనిమీద వున్నప్పుడు వెర్రి ఆవేశంలో వున్న మీ బావ వాటిని యేమిచేసినా చేయవచ్చు. వాటిని యేమి చేయడమో అని ఆలోచిస్తున్నాను.

చెల్లీ, యీ ఉత్తరము వ్రాయడానికి మొదలు బెట్టింది మొదలు ‘మీటింగుకు వెళ్లాలి మీటింగుకు వెళ్లాలి’ అంటూ ఆయన రెండుమారులు హడావుడిగా వచ్చారు. ఇంకా వ్రాయవలసింది చాలా రామాయణం వుంది. ఐనా యిప్పటికి యింతలో ముగించి త్వరలోనే మళ్లీ నీకు వ్రాస్తా.

నీ ఆక్క

సుభద్ర

3

చెల్లీ,

ఆ, అప్పుడు మీటింగుకు వెళ్తూ త్వరత్వరగా వుత్తరము వ్రాశా కదూ నీకు! ఆ మీటింగులో వొక గమ్మత్తు జరిగింది. మీ బావ క్రొత్తగా కాంగ్రెస్ మతం పుచ్చుకొన్నారు కదూ, —అందువల్ల మీటింగులో వొకరిద్దరు మాటడిన తరువాత మీ బావకూడా మాటలాడవలసి వచ్చింది. ఆయన లేచారు చేతులు

జోడించుకొని 'మహా జనులారా' అంటూ ఉపన్యాసం ప్రారంభించారు. ఇంతలోనే సభలోనుండి వొక యువకుడు "నిన్న మొన్నటివరకూ జస్టిస్ పార్టీలో వుండి కారాలు మిరియాలు నూరుతూ వచ్చారు కదండీ!" అన్నాడు. నిజం చెప్పవద్దూ- నాకుకూడా న వ్యవచ్చింది. పక్కమని నవ్యాను. అప్పుడు మీ బావ పాపం లోలోన చాలా చిన్నబోయి వుండాలి. కాని మహా తెలివితేటలు ఉపయోగించారు "నేను విభీషణువలె శరణు జొచ్చాను" అంటూ ప్రారంభించారు. సభలో "వినుడు వినుడు" అన్న కేకలు చెలరేగినవి. ఆ తరువాత సభ అంతా సాఫీగానే సాగింది. సభాంతములో మీ బావ మెడలో వోపెద్ద గులాబీదండ పడింది.

ఇంటికి వచ్చాక ఆ దండ నాకిచ్చి 'చూచావా యెంత పెద్దదండ వేశారో' అన్నారు మీ బావ.

'ఎంతకు కొనిపించారేమిటి' అన్నాను నేను. పాపం చిన్నబోయి నారు. చెల్లీ, నీవు త్వరగా యిక్కడకువచ్చి మీ బావను విభీషణబావగారూ అని పిలవాలినుమా!

నీ సోదరి.

సుభద్ర

౩

చెల్లీ,

నీ ఉత్తరం అందినది. నా ఉత్తరాలు చూచి నీతోడి అమలక్కలంతా కడుపు చెక్కలయ్యేటట్లు నవ్వుతున్నారని వ్రాశావు. నిజంగా యిప్పుడు యింటిలో జరుగుతూవున్న మార్పులు అన్నీ నాకు మహా తమాషాగావున్నవి. అవి నాలో ఒక విధమైన కొంటెతనాన్ని ఉత్సాహాన్ని కలిగిస్తూవున్నాయి. ఈ సూతన ప్రవాహంలోపడి నేనూ కులాసాగా యీదుతూనే వున్నాను.

మునుపు నీ చిన్నతనములో యిక్కడకు వచ్చి నవుడు గవర్నమెంటు ఉద్యోగులు రావుసాహెబులు, సర్లు వగయిరాలు వస్తూవుండేవారు; వాళ్లకోసం టి, కాఫీలు మనం స్వయముగా యింటిలో మనము తయారుచేసినా, బయటికి తీసికొని వెళ్ళడానికి అంటూ వొకడు వుండేవాడు. యిప్పుడు మీ బావ తత్వము, రాజకీయవ్యక్తము మారేసరికి ఆ 'బాయ్' అంతర్ధాన మయ్యాడు.

గృహిణియే స్వయముగా అన్నిపనులూ చక్క బెట్టడము భారతీయ సాంప్రదాయమని మీ బావ యిప్పుడు వంటింటి వసారాలో భోజనముచేస్తూ లెక్కెర్లు కొడుతూ వుంటారు. యింటిలో పనులను యేదోవొక పిల్ల సహాయముతో నేనే చేస్తూవున్నాను. ఆపిల్ల సిసిండ్రివలె మహా చురుకైనది. చెప్పడమే తడవుగా అన్ని పనులను అదే అమరుస్తుంది.

మునపటి రోజులలో తెల్లవారితే ఒక పొయ్యి మీద కాఫీటీలకు వేడినీళ్లు యింకో పొయ్యిమీద యిడ్డెన్నపాత్ర అలా కాగుతూవుండేవా- యిప్పుడు నీవు వచ్చావంటే అవి నీకు కనబడవు. అది యంతా విదేశీ అనుకరణ క్రింద మీ బావ కొట్టిపారవేశారు. కాఫీగ్లాసు అందీయడం పది నిముషాలు ఆలస్యమైతే తలపట్టుకొని కూర్చుని ఆరోజంతా- యింటిలో కనుపించే ప్రతివానితో యింకేముంది ఆరోజున భూమియే తలక్రిందులై పోయింది, బ్రహ్మాండమే బ్రద్దలై పోయింది, అంటూ యేమేమో వర్ణిస్తూ తనకువచ్చిన ఆ నరకపు అనుభవమువంటిది మరియొకరు చూడలేరు, అనుభవింపలేరు అన్నట్లుగా అదే చెప్పడం చెవుతూవుండే మీ బావ యిప్పుడు కాఫీ త్రాగరు; టీ త్రాగరు. ఉదయము రెండు అరటిపళ్లుతిని ఒక పంచపాత్ర మజ్జిగ త్రాగుతారు. ఆ తలనొప్పి అంతా యేమయి పోయిందో! లేక అది అంతా భావన, ఒకనటన అని అంటే ఆయన పూరుకుంటారా!

చెల్లెమ్మా! యిప్పుడు మనయింటికి అనేక తరహాలవారు వస్తారు. వీళ్ళ పద్ధతులు, వీళ్ళ ధోరణి చూస్తే నాకు నవ్వువస్తూ వుంటుంది. వీరంతా యేదో వేషం వేస్తున్నారని నేను అనను; కాని యిటువంటి క్రొత్తక్రొత్త పద్ధతులు, అలవాటులు జాతీయ ప్రచారానికి, దేశసేవ చేయడానికి అవసరమా అంటాను.

ఇంక తెల్లవార లేస్తే మన యింటిలో కార్యక్రమం యెలా వుంటుందో కొంచెం చెవుతా వీను. ఉదయమే లేవడము నీళ్ళ పొయ్యి ముట్టించడము. ఇంక యింటిలోని వారంతా వొకరి తరవాత వొకరుగా లేస్తారు. కొంతమంది పావుకోళ్లు తీసుకొని, కొంతమంది అంగవస్త్రములు కట్టుకొని దంతధావన మహాకాండ పూర్తిచేయడానికి దొడ్డిలోకి తయారౌతారు. వీరందరికీ వొక్కొక్కరికి వొక్కొక్క అలవాటు. కొంత

(9వ పేజీ తరువాయి.)

సుభద్ర లేఖలు

మంది ప్రకృతి చికిత్స సమ్ముతారు. కొంతమంది తొట్టి స్నానాలవారు. కొందరు రబ్బర్ బాగ్ లో వేడినీళ్ళు వేసికొని వాళ్ళంతా కాచుకొంటూ వుంటారు. కొంతమంది “ఏనీమాకాన్సు”లో గోరు వెచ్చని నీళ్ళు సోపునురుగలు వేసికొని స్నానాల గదులలోకి వెళ్తారు. కొంతమంది పడకలమీద నుండి లేచి లశావా కప్పకొని కృష్ణ కర్ణామృత మో, లేక గీతనో పట్టుకొని మహా ధాన్యంలో పడిపోయినట్లుగా యింటి కప్పకేసి చూపు పోనిస్తూ యేవేవో లెక్క పెడుతూ వున్నట్లు యోగముద్రలోనికి దిగుతారు.

వీరందరికీ ఉదయమే ఆహారము అంత కష్టము కాని దైనప్పటికీ చాలా వీకులాటగానే వుంటుంది. కొంతమంది గోధుమ జావ తాగుతారు. కొందరు చోడిజావ తాగుతారు. కొంతమంది వేయించిన పేలపిండి యింత బెల్లములో కలుపుకొని తింటారు. కొందరు నానవేసిన గోధుమలు బాదము పలుకులు నెమరు వేస్తారు. కొందరు అరటిపండ్లతో అహారమును ముగిస్తారు. కాని వీరందరికీ మనిషికి వొక లోటా వంతున మజ్జిగ మాత్రం సప్లయి చేయాలి. కాఫీ చల్లారి పోయిందనీ, చక్కెర తక్కువ అయిందనీ యిటువంటి మాటలకు అవకాశమూ వుండదు. కాని యింతమందికీ మజ్జిగ నిస్తూవుండడమంటే అది ఖరీదు మాత్రం బౌతూనేవుంది. ఐనా హైరాణ మాత్రం తగ్గినందుకు నేను సంతోషిస్తాను.

చెల్లీ, నీవువచ్చి ఒక్క పదిరోజులపాటు వుంటే యీ తమాషా అంతాచూచి సంతోషించేదానివి. ఉదయం ఎనిమిదిగంటలు ఆ ప్రాంతమున మనయిల్లు-జబ్బుపడి అప్పడప్పడే కోలుకొంటూ వున్నవారున్న శానిటోరియంలా వుంటుంది. ఆ జావలు, ఆనానబెట్టిన గోధుమలు, ఆ పేలపిండి వీటినితింటూ వారు వారు అనుసరించే ఆహారవిధానాన్ని విపరీతముగా వర్ణిస్తూ

పోగడుతూ కబుర్లు చెవుతూవుంటే అది వినాలిసిందే చెల్లీ, యింక వేళలయింది. యింటిపనులు చక్కబెట్టుకోవాలి. బహుశః రేపటిదినమో యెల్లుండో యిక్కడనే దగ్గరలోనున్న మానవ ధర్మాశ్రమానికి వెళ్ళాలిట. ఆ విశేషాలుకూడా వ్రాస్తా.

నీ అక్క

సుభద్ర

౫

చెల్లీ,

మానవ ధర్మాశ్రమానికి వెళ్తామని వ్రాశాకదూ! వెళ్ళాం. రెండుమూడు దినములు అక్కడవుండి వచ్చాం. ఆశ్రమం గ్రామములలో యేదో ప్రచారం చేస్తూవున్న మాటని జమైతే కావచ్చు; ఇంక గ్రామములలో ప్రచారం చేస్తే ఉప్పు పులుసు, కళా ఆనందంలేని జీవితము గడవాలని యెక్కడన్నా వుందా? అందులోనూ యీ ఆశ్రమపు పద్ధతి మరీ వింతగా వుంది.

ఉదయం భగవద్గీతాపారాయణ తప్పదుగా! అది అయినతరువాత ఆశ్రమాధికారి మీ బావకు ఆశ్రమపు రిపోర్టులు, లెక్కలు చూపారు. ఆశ్రమ వాసులు చూపుతూ వుండే క్లుప్తత నెంతైనా మెచ్చుకొనాలి అంటారు మీ బావ, కాని నాకుమాత్రం ఆ రిపోర్టు, లెక్కలు కార్యక్రమము చూస్తే సవ్య వస్తుంది. ఈ మానవధర్మాశ్రమము తాలూకు గ్రామాలలో ప్రచారం సంబంధించిన వొక వారపు లెక్కల పట్టీలో యిలా వుంది:

- క్రిందటివారంలో మానవధర్మాశ్రమము వారి గ్రామాభివృద్ధి ప్రచార సమయమున జరిగిన అమ్మకము.
- ఖద్దరు 4½ గజములు 2-4-0
- ధర్మాశ్రమపు క్వైనా మాత్రలు 0-4-0
- యోగి పుంగవుడు మంత్రించిన విభూతి పొట్లాలు } 0-4-0

ధర్మాశ్రమము వారి బిస్కత్తుల

అమ్మకం 0-1-3

మొత్తం అమ్మకం 2-13-3

ఈ పై మొత్తము అమ్మడానికి వారమురోజుల సంచారము జరిగింది.

తరువాత వారి రిపోర్టులలో ఒక గమ్యం వుంది. అది పత్రికలలో ప్రకటించారు. దానిని నీకు పంపుదామని యెవరూ లేకుండా చూచి వ్రాసుకున్నా. అదే యిది:

‘ఆంధ్రదేశమునకు తుపానువలన నష్టము అపారమైయుంటున్న ఆవార్త విన్న నాటి ఉదయమే ధర్మాశ్రమములో భక్తి శ్రద్ధలతో భగవత్పూజనలు సాగించిరి. నాటినుండియు మానవ ధర్మాశ్రమ వాసులందరును వారికి ఆత్యంత ప్రీతికరమైన నేయి వాడుటనే మూని వేసిరి. మాసమునకు ఆశ్రమవాసు లందరికిని మాసలోనకు నేతికగు ఖర్చు రు 4-15-4 దమ్మిడిలను తుపాకునష్ట నివారణ నిధికి సమర్పించిరి. ఆంధ్రదేశము మేము చూపిన మార్గముకు ఆనుసరింతురుగాక’

చూచావా యిది యెలా వుందో! ఎంతటి త్యాగమో!

నీ సోదరి

సుభద్ర

(రాయన్ పీక్సీ లోని ఒక్క నూజ్వాంత శత్రు ఆధారమున)

నమ్మ — నమ్మక పో

అద్దాన్ని చూస్తే అరిష్టా లుండవు.

* * *

మె ద డు మొద్దుబా ర దు ము స లు ల కు.

* * *

పడిశం పదిరో గాలపెట్టు.

* * *

లావు నిద్ర అంటే లావు శరీర మన్నమాట.

* * *

పుదీనా పధ్యమే—పొన్నగంటి పధ్యమే.

* * *

కలకంఠులు కలలెక్కువ కంటారు.

* * *

ఆటలు ఎక్కువైతే ఆకలి ఎక్కువౌతుంది.

* * *

తీని కూర్చుంటే కడుపు పెరుగుతుంది.

* * *

పాలలో పదార్థాలు 101 (నూటఒకటి).

* * *

ఎదగడం 40 ఏండ్లవరకు.

* * *

వైత్యానికి ముక్కేగుర్తు.

* * *

—యస్. కేశవారావు. యల్. ఐ. యస్.